

การพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้
ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน
SKILLS DEVELOPMENT OF COMMUNITY LEADERS IN
TRANSFERRING KNOWLEDGE ON ENVIRONMENTAL LAWS
TO THE PEOPLE

¹ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมา

¹Nattaphongthatch Kurattanma

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Nattaphongthatch@gmail.com

Received :January 20, 2020; **Revised** :February 12, 2020; **Accepted** :June 2, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์และบุรีรัมย์ จังหวัดละ 80 คน รวมจำนวน 320 คน เลือกแบบเจาะจงเป็นตัวแทนประชาชน อำเภอละ 40 คน รวมจำนวน 160 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นชุดความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้นำชุมชนและแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประชาชนก่อนหลังการถ่ายทอดของผู้นำชุมชน เป็นแบบเลือกตอบจำนวน 10 ข้อ พร้อมข้อเสนอแนะและความต้องการอื่นๆ ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ

¹ อาจารย์, ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน พบว่า ผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน ได้ปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้โดยการอบรมประชาชน จังหวัดละ 1 ครั้ง ครั้งละ 3 วัน โดยใช้ชุดฝึกอบรมกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อในการถ่ายทอดผลการประเมิน พบว่า หลังได้รับการถ่ายทอดประชาชนมีความรู้ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 73.75)

คำสำคัญ : การพัฒนาทักษะ ผู้นำชุมชน การถ่ายทอดความรู้

Abstract

The objective of this research was to develop the skills of community leaders in the transfer of knowledge on environmental law to the people. The samples were 320 community leaders including village headmen, sub-district headmen and members of sub-district administrative organizations councils in the four northeastern provinces in the southern part of the region namely Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Surin and Buriram with the sample of 80 people from each province. The number of 160 representatives of people were purposively selected from four districts of the four provinces with the number of 40 people from each district. The research tools included: the set of Knowledge on Environmental Laws for Community Leaders; an assessment test of 10 items with choices; and recommendations and other needs. In gathering quantitative information, data were analyzed through computer program and the statistics used were percentage and mean. The results of this research were as follows. The skill development of community leaders in transferring knowledge on environmental law to the public, it was found that the number of 12 community leaders transferred the knowledge by training the people once in each province with the length of 3 days each. The set of training on environmental law was used as media of the transfer.

The result of assessment was found that, after the knowledge transfer, the people had the knowledge at the highest level (73.75 percent).

Keywords: Skill Development, Community Leaders, Knowledge Transfer

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมโลกในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์มีแต่การแข่งขัน แข่งขัน กัดกัน เอาเปรียบกันในด้านสังคมและเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา ในด้านสังคมมีการรวมกลุ่มกันในระดับภูมิภาคเพื่อออกกฎระเบียบการใช้ทรัพยากร การปฏิบัติและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปราศจากการรุกราน การใช้ความรุนแรงต่อกัน พร้อมกับมีมาตรการในการควบคุมรักษา ค้ำครอง ป้องกัน ในกลุ่มตลอดจนมีการร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเสถียรภาพความมั่นคง รักษาสภาพคล่องทางการเงินในแต่ละประเทศ พร้อมใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับกลุ่มองค์กรหรือประเทศที่มีอิทธิพลเหนือกว่า ซึ่งแต่ละประเทศมีการออกกฎหมายค้ำครองทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดและมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ต่อประชากรในสังคมอันเป็นส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตให้ได้รับความเสียหายนำมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ จะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเป็นเพียงเรื่องที่มีการศึกษาหรือกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง แต่การปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้ปัญหาเกิดขึ้น หรือแก้ไขปัญหามีอยู่ให้เสร็จสิ้นไปกลับยังดูเหมือนจะไม่ใช่ไปในเชิงรูปธรรมอย่างจริงจัง ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่าหรือการทิ้งขยะสร้างมลพิษให้แก่ธรรมชาติเป็นหลักฐานที่อาจชี้ให้เห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไป วิธีแก้ปัญหาดังกล่าวจะมีอยู่หลายประการ แต่ที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือการที่รัฐออกกฎหมายห้ามมิให้กระทำการในลักษณะที่จะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และแน่นอนว่าหากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวย่อมจะต้องถูกลงโทษ โดยวิธีนี้ ศาลจะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เพราะศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการลงโทษคดีดังกล่าว ซึ่งการลงโทษที่เหมาะสม (วินัย เรื่อง ศรี, 2552). ย่อมจะทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะในการถ่ายทอดความรู้โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมจากผู้นำชุมชน แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลและเพื่อให้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องตามวัตถุประสงค์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์และบุรีรัมย์ จังหวัดละ 80 คน รวมจำนวน 320 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 ชุดฝึกอบรมกฎหมายสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 7 ฉบับ

2.2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบทดสอบความรู้ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง มาตรวจสอบความสมบูรณ์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ เจริญบรรยายเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เสนอในเชิงพรรณนาต่อไป

ผลวิจัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน สรุปผล ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พบว่า ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 68.80 (220 คน) เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 31.20 (100 คน) ส่วนใหญ่มีช่วงอายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.87 (198 คน) รองลงมา คือ 20-35 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.37 (78 คน) และช่วงอายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.75 จำนวนน้อยที่สุด (44 คน) ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 64.69 (207 คน) รองลงมา คือ ระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 22.19 (71 คน) การศึกษาในระดับอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 10.63 (34 คน) และระดับประถมศึกษา จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.50 (8 คน) และ ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 61.25 (196 คน) รองลงมา คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 25.94 (83 คน) และกำนัน จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.81 (41 คน)

2. ผลการพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน พบว่า ผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน ได้ปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้โดยการอบรมประชาชน จังหวัดละ 1 ครั้ง ครั้งละ 3 วัน โดยใช้ชุดฝึกอบรมกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อในการถ่ายทอดผลการประเมิน พบว่า หลังได้รับการถ่ายทอดประชาชนมีความรู้ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 73.75)

อภิปรายผล

1. การพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชนหลังได้รับการถ่ายทอดประชาชนมีความรู้ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 73.75) จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ขาดการบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน ระบบการจัด การข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นมาตรฐาน ไม่ครอบคลุม และขาดการเชื่อมโยง กับข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายมีลักษณะของการบริหารจัดการทรัพยากร รายสาขาขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ขาดความเป็นธรรม และไม่โปร่งใส นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร เช่น ที่ดิน น้ำและป่าไม้ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจใน การบริหารจัดการของภาครัฐ ในขณะที่เกิดช่องว่างทางนโยบายในการบูรณาการระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบกับความอ่อนแอของกลไกการจัดการสิ่งแวดล้อมและการบังคับใช้ กฎหมาย และความไม่มีประสิทธิภาพของเครื่องมือกำกับและควบคุมในการบรรเทาผลกระทบของโครงการขนาดใหญ่ ส่งผลให้เกิดผลกระทบมากมายจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของทั้งภาครัฐและเอกชน แม้โครงการพัฒนาเหล่านี้ จะตอบสนองเป้าหมายทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ แต่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมหลายประการ ดังเช่น กรณีปัญหามลพิษในพื้นที่มาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียง จังหวัดระยองซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของอุตสาหกรรมโดยขาดการควบคุมการปล่อยมลพิษให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด ก่อให้เกิดมลพิษด้านอากาศเกินมาตรฐานคุณภาพอากาศในบางจุดตรวจวัดการปนเปื้อนโลหะหนักและสารอินทรีย์ ระเหยง่ายของน้ำผิวดิน น้ำใต้ดินและน้ำทะเล ปัญหาขยะและกากของเสียชุมชน การลักลอบ ทิ้งขยะอุตสาหกรรม และการเกิดอุบัติเหตุจากการรั่วไหลของสารเคมี บ่อยครั้ง ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ และมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 ในขณะที่ยประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รับรองสิทธิชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

ทั้งยังรับรองสิทธิของชุมชนในการออกเสียงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่กระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง แต่ยังคงมีคำถามที่เกิดขึ้นในใจของชาวบ้านและสังคม คือ เพราะเหตุใดชาวบ้านที่อาศัยที่ป่าทำกินยังคงได้รับผลกระทบจากการเป็น “อาชญากรโลกร้อน” จึงเกิดเป็นประเด็นคำถามแก่สังคมว่า “ยุติธรรมแล้วหรือที่ชาวบ้านจะถูกดำเนินคดีโลกร้อน” (กรวิไล เทพพันธุ์กุลงาม, 2557). ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยไม่ได้รับการดูแล หรือเยียวยาอย่างที่ควรจะเป็นมาจากความอ่อนแอในการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานรัฐ ซึ่งปัญหานี้ส่วนหนึ่งมาจากโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่กระจายของหน่วยงานรัฐ ความไม่มีเอกภาพในการจัดการปัญหา (สงกรานต์ ป้องบุญจันทร์, 2558).

ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่มีสถิติเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมขึ้นสู่ศาลปกครองใน 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พบว่า สูงกว่าจังหวัดอื่นที่อยู่ในภาคเดียวกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีวิถีการดำเนินชีวิต ภาษา ประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน มีการตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยเป็นชุมชนใหญ่ มีวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีอาณาเขตติดกับประเทศกัมพูชาของอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอพนมดงรัก อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ จากความใกล้ชิดทางด้านเชื้อชาติ สายพันธุ์ ทำให้จังหวัดทั้งสองมีความสัมพันธ์กันฉันพี่น้อง ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กลุ่มคนดังกล่าวได้อาศัยกระจายเป็นชุมชนในหลายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มคนเหล่านี้ใช้ภาษาไทย-เขมร สื่อสารกันเป็นภาษาท้องถิ่น หรือพูดภาษาไทย-ลาว พูด-ฟัง-อ่านภาษาไทยกลางไม่ค่อยเข้าใจในความหมาย โดยเฉพาะภาษากฎหมายที่เป็นภาษาที่ใช้คำศัพท์เฉพาะต้องตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละด้าน จากการสนทนากับผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ในกลุ่มจังหวัดข้างต้นเกี่ยวกับกฎหมายและสภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทำให้ทราบว่าประชาชนโดยทั่วไปไม่ทราบว่ามีความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จึงขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมาย ประกาศ ข้อห้าม ระเบียบปฏิบัติต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งตัวของผู้นำชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล การดำเนินชีวิตประจำวันบางครั้งจึงเป็นการละเมิดหรือกระทำผิดต่อกฎหมายโดยไม่ตั้งใจหรือเจตนา เช่น การเผาถ่านไม้ เผาขยะ การระบาย สิ่งปฏิกูลลงสู่แม่น้ำลำคลอง การเปิดเครื่องเสียงหรือเสียงดังรบกวนของรถจักรยานยนต์ อันเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษในชุมชน ก่อให้เกิดมลภาวะมีปัญหา

เรื่องสภาพแวดล้อมและสุขภาพร่างกายตามมาและที่สำคัญเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน เช่น เข้าไปหาเห็ด เก็บพืชผักต่าง ๆ เพื่อมาบริโภคซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านต้องพึ่งป่าหาอาหาร แต่ต้องถูกจับดำเนินคดี ในข้อหาบุกรุก เก็บของป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดผู้นำชุมชนเกิดความวิตกกังวลต่อปัญหาว่าทำอย่างไรให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อมให้เข้าใจ เกิดความตระหนัก นำไปปฏิบัติ และสามารถถ่ายทอดต่อประชาชนได้อย่างถูกต้อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาการพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชน ควรมีการพัฒนาทักษะของผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะผู้นำชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ประชาชนให้ความศรัทธา เชื่อถือ หากมีปัญหาหรือข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้น โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีการเรียนรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือโครงการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับประชาชนทั่วไป เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่ความตระหนัก ปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม ในการป้องกันดูแล แก้ไข ตลอดจนการอนุรักษ์ให้เห็นผล โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีการรวบรวมกฎหมายเกี่ยวสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชน เป็นศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อมชุมชน ทำเป็นหนังสือ ซีดี ให้หลากหลาย เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ ข้อควรปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนักวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กรวิไล เทพพันธุ์กุลงาม, (2557). *ปฏิรูปกฎหมายสิ่งแวดล้อม : ประเด็นร้อนของคดีโลก*
ร้อน, กรุงเทพฯ: ประชาไท,
- วินัย เรืองศรี, (2552). *การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม : ประสบการณ์จากศาลยุติธรรม*
สหรัฐอเมริกา, กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพัฒนาศักดิ์ และสถาบันพัฒนาข้าราชการ
ฝ่ายตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2559).*สำนักนายกรัฐมนตรี*
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559.
- สงกรานต์ ป่องบุญจันทร์, (2558). *การก่อกำเนิดขององค์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมอเมริกา*.
กรุงเทพฯ: มูลินินิติธรรมสิ่งแวดล้อม,2558.

